Cristian Sandache

MITROPOLITUL ANTONIE PLĂMĂDEALĂ (1926-2005)

O micro-biografie intelectuală

Cristian Sandache

MITROPOLITUL ANTONIE PLĂMĂDEALĂ (1926-2005)

O micro-biografie intelectuală

Ediție nouă, adăugită

THEOSIS

2026

EDITURA THEOSIS

Comenzi online: www.theosis.ro

Comenzi prin e-mail: office@theosis.ro

Comenzi telefonice: 0770 111 916

Copyright © Editura Theosis, 2026.

Toate drepturile rezervate.

Redactor: Virgil Baidoc

Tehnoredactor: Pr. Florin Leonte

TIPĂRIT ÎN ROMÂNIA

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SANDACHE, CRISTIAN
Mitropolitul Antonie Plămădeală :
o micro-biografie intelectuală /
Cristian Sandache. - Ed. nouă, adăug.. - Oradea :
Theosis, 2026
ISBN 978-630-6812-10-3

2
929

Cuprins

Cuvânt înainte 7

Argument 13

I. „Dumnezeu ne cheamă unde are treabă cu noi”
Ctitor, restaurator și salvator
al memoriei patrimoniale românești 17

II. „Și cuvântul trup s-a făcut”:
Teolog și predicator de neuitat 39

III. „O carte a modelelor de cuget
și simțire românească”:
Un istoric în haină clericală 151

IV. „Dacă mă vor pomeni sau nu urmașii? Fie voia lor”
Amintirea Mitropolitului Antonie Plămădeală 237

Cuvânt înainte

Dialog despre Mitropolitul Antonie Plămădeală

Profesorul Cristian Sandache
în dialog cu Înaltpreasfinţitul Arhiepiscop
Casian Crăciun al Dunării de Jos

– Înaltpreasfinţia Voastră, cum consideraţi că, la scara istoriei actuale, personalitatea Înaltpreasfinţiei Sale Antonie Plămădeală este receptată sau ar putea fi receptată, dincolo, sigur, de vremelnicia, să spunem aşa, a timpurilor? Sigur, evident că este un model, unul dintre marile modele ale Ortodoxiei noastre. Mi-am permis chiar să-l compar, păstrând proporţiile cuvenite, cu marele Antim Ivireanul, cel puţin din perspectiva spiritului ctitoricesc, a creativităţii, a polivalenţei. Dar, în contextul actual, în care avem acest asalt al secularismului, al ateismului, iar vremurile sunt extrem de tulburi, în ce măsură pilda vieţii, pilda operei şi pilda activităţii lui Antonie Plămădeală ne mai pot fi utile astăzi? Ce am putea extrage din pilda vieţii şi activităţii sale?

– Întrebarea domniei voastre este un răspuns în sine, foarte profund şi adânc. Mă gândesc aici la un prieten, la un vecin, aşa se numeau când se întâlneau la Păltiniş, cu o jumătate de secol în urmă: Mitropolitul Antonie al Ardealului, Crişanei şi Maramureşului şi Constantin Noica, ce-şi avea o chilie, într-un fel, în frumoasa staţiune Păltiniş. În întâlnirile

lor, Constantin Noica a spus că întrebarea uneori e mai înţeleaptă decât răspunsul sau este cea care generează un răspuns. De ce spun aceasta? Pentru că, pe de o parte, un om nu se sfârşeşte atunci când îşi încheie vârsta biologică, trecătoare, pe pământ. Şi aici, pentru omul credincios, în Biserică: «Ori de trăim, ori de murim, ai Domnului suntem». Iar cineva, un mare poet de la Galaţi, Ioan Nenițescu, a spus că «în mormânt nu toţi murim, cum în trai nu toţi trăim. De vreţi morţi să nu muriţi, căutaţi vii ca să trăiţi».

Vorba Părintelui Galeriu, profesorul nostru, să-l căutăm pe Mitropolitul Antonie în viul vieţii, al vieţii actuale, căreia îi lipseşte vieţii noastre, viaţa înrădăcinată existenţial în vremelnicia care se scurge spre veşnicie. Şi atunci vedem cum Mitropolitul Antonie şi-a înscris traseul existenţei, de la copilărie până la adolescenţă, în Basarabia; cum s-a şcolit în contextul anilor ’40 ai secolului trecut la Bucureşti, la Seminarul Nifon, la Facultatea de Teologie, având apoi şansa unui doctorat, la începuturile comunismului, în temniţele unde s-a întâlnit cu floarea intelectualităţii româneşti. El, care studiase pe lângă mari profesori de teologie – şi-l numesc aici pe mentorul său, Sfântul Preot Mărturisitor Dumitru Stăniloae –, a beneficiat de oameni de caracter în generaţia lui. M-aş referi aici la cel mai bun coleg şi frate al lui, Sfântul Dometie de la Râmeţ, în contextul şcolirii dumnealor lângă Sfântul Arsenie de la Prislop, unde era o şcoală, cum se cunoaşte, de vară, într-un fel, cum a făcut cândva Nicolae Iorga la Vălenii de Munte.

Dincolo de asta, ar trebui să vedem în şcoala aceea de la Sâmbăta de Sus o sămânţă aruncată pentru nişte tineri care vedeau timpurile sumbre care se anunţau pentru credinţă, pentru evaluarea culturii şi istoriei româneşti la măsura lor justă. Tinerii aceştia au avut nişte mentori în anii ’50, fie

deasupra pământului, fie în catacombele închisorilor; au avut o deschidere extraordinară. Oamenii învăţaţi au învăţat mult mai mult din experienţa celor ce au răbdat, au suferit cu sens, transformând acele locuri ale beciurilor umede în săli academice, iar nefericirea în Jurnalul fericirii, cum ne-a arătat Părintele Nicolae Steinhardt de la Rohia. Mitropolitul Antonie a avut apoi şansa, în perioada aceasta, să înmoaie puţin credinţa sa în luminile Rugului Aprins, unde l-a cunoscut bine pe Voiculescu.

Apoi, în celula de la Galaţi, l-a cunoscut bine pe Corneliu Coposu, care l-a instruit şi l-a învăţat cum să fie un om rezistent. Puţină lume ştie că o altă universitate a tânărului Plămădeală a fost un an de zile la Şcoala minieră de la Baia Mare. Era căutat pentru revoltele studenţeşti de la abdicarea regelui Mihai, făcea parte din mişcarea studenţească din Bucureşti şi a trebuit să se refugieze la Baia Mare. Astfel, în anul al patrulea de teologie, a găsit o nişă, o portiţă, la Institutul Teologic din Cluj, în 1948, unde rectorul, martirul Liviu Galaction Munteanu, l-a înscris în catalogul anului al patrulea. În două săptămâni, tânărul Leonida Plămădeală a trecut toate examenele pentru anul al patrulea şi a pregătit o teză de licenţă „Elemente de antropologie în filosofia carreliană", legată de opera lui Alexis Carrel, „Omul, fiinţă necunoscută". Astfel a devenit licenţiat la Cluj, premiant, rostind în numele colegilor cuvântul de încheiere a studiilor.

De aici începe o altă universitate, a chiliei, împreună cu colegul său, Stelică Manolache, care era pregătit de căsătorie la Ianca. Colegului său i-a spus: «Stelică, m-am hotărât: intru în monahism la Prislop, lângă avva Arsenie. Mă laşi singur?» Şi atunci Stelică Manolache a lăsat familia; familia l-a înţeles, deşi era înspre logodire. Dar s-au logodit amândoi cu dumnezeiasca logodire cerească, avându-l ca naş de călugărie

pe cine? Pe Agaton, marele iniţiator al Rugului Aprins de la Mănăstirea Antim.

Şi iată că viaţa lui nu stă prea mult la Prislop. Face peregrinări ca un fel de proscris până la Crasna, în Oltenia, şi ajunge la Slatina, la omul lui Dumnezeu, Părintele Cleopa, căruia îi spune: «Sunt un fugar, sunt urmărit pentru delicte de noua conducere». L-a binecuvântat Părintele Cleopa şi i-a spus: «Părinte, închisoarea este pentru cei neliberi. Să fii liber şi să trăieşti libertatea călugărească». Şi astfel a început o altă universitate, fiind închis întâi la Galaţi, apoi la Jilava, urmărit trei ani de zile, după care este eliberat şi mai face încă o universitate la uzina de mase plastice din Bucureşti, unde, între timp, pe genunchi, scrie romanul „Trei ceasuri în iad".

Fiind exclus din monahism, mergea cu regularitate la Patriarhie, unde îl vedea mereu Patriarhul Iustinian, care îşi amintea de el din anii când devenise doctorand; îl impresionaseră calităţile lui de călugăr. Patriarhul Iustinian, care a recuperat deţinuţi din puşcării, deşi a fost numit «Patriarhul Roşu», a avut inima împurpurată de roşul sângelui celor ce şi-au vărsat sângele în puşcărie. A fost un patriarh care i-a ridicat din nou la altar pe martirii închisorilor. Astfel, l-a ridicat de la fabrica de mase plastice, numindu-l secretar la Institutul Teologic din Bucureşti. Se cunoaşte traseul lui apoi ca bursier în Anglia. În această calitate a făcut cunoscute filele „Patericului românesc" şi de acolo s-a născut cartea „Tradiţie şi libertate în spiritualitatea românească". Iar în calitate de episcop-vicar, el este cel care a convins autorităţile să-l lase pe Sfântul Stăniloae să traducă în continuare Filocalia.

Au fost câteva biruinţe ale lui Dumnezeu. El, în calitate de episcop-vicar patriarhal, profitând de Primăvara de la Praga şi deschiderea mare a Patriarhului Iustinian spre Occident; peste o sută de tineri au primit burse în străinătate.

Şcolindu-se acolo, la timpul cuvenit, iată că au fost în stare să continue în Biserica slujitoare din România, pe urma clericilor ctitori de cultură şi de limbă. Am ajuns aici. De ce? Aţi spus cel mai mare adevăr: viaţa lui se înrădăcinează în viaţa marelui ierarh şi martir Antim Ivireanul, iubitor de credinţă, iubitor în egală măsură de cultură şi de limbă şi iubitor de ctitorii de oameni. Da! Pe toate le-a unit Mitropolitul Antonie, iubind în primul rând Biserica.

În al doilea rând, scoţând la lumină, în perioada ateo-comunistă, „Dascăli de cuget şi simţire românească", „Clerici ortodocşi ctitori de limbă şi cultură românească", „Vocaţie şi misiune în vremea noastră", „Calendar de inimă românească". Semnala în paginile Telegrafului Român toate apariţiile culturale care nu încăpeau în ziarele comuniste ale vremii. Şi, într-un final, le-a înglobat pe toate în această lucrare minunată pe care a numit-o „Alte file de calendar de inimă românească".

La o sută de ani, eu, ca un smerit ucenic al său, constat că un profesor de la Galaţi, Cristian Sandache, nepot al unui preot care a predat iubirea în lagărele comuniste, părintele [Stere] Popovici – probabil aproape contemporan de vârstă cu Mitropolitul Antonie, dar contemporan de puşcărie cu siguranţă –, a prezentat cel mai reuşit portret intelectual şi cultural şi un model de urmat pentru zilele noastre: cartea Mitropolitul Antonie Plămădeală. El se arată ca o continuitate a ierarhului, ctitor de cultură, de limbă, dar şi fidel faţă de cultura, tradiţia şi istoria neamului.

El a spus: „*Ai adunat valori, vei trăi. Nu vei aduna valori, nu vei trăi*". Iar la aşezarea mea episcopală a spus: „*Eu trăiesc aici o emoţie mai mare decât la lansarea unei cărţi, căci ctitorirea de oameni e mai mare decât ctitorirea oricărei clădiri din viaţă*".

După cum s-a bucurat să rectitorească, fiind al treilea ctitor la Sâmbăta de Sus, după Sfântul Brâncoveanu şi Nicolae Bălan, este cel ce a rectitorit cetatea Brâncoveanului, a Ortodoxiei, la fereastra Făgăraşului, şi necropola marilor mitropoliţi şi luminători ai Ardealului, între care el luminează la timpul prezent, şi acum, şi tot timpul. Nu s-a înscris el în istorie, ci a înscris istoria în calendarul sufletului românesc, mult mai aproape de intelectuali, de oamenii de cultură pe care i-a iubit mai mult ca pe sine.

– *Vă mulţumesc.*

– Vă mulţumesc pentru acest preţios dar cultural, domnule profesor Cristian Sandache, în semn de preţuire şi de recunoştinţă pentru un mare ierarh şi iscusit „Dascăl de cuget şi simţire românească”, vrednicul de pomenire Mitropolitul Antonie Plămădeală, la centenarul naşterii sale, 17 noiembrie 1926 – 17 noiembrie 2026.

Argument

Despre Antonie Plămădeală am auzit pentru prima oară la bunicul meu matern, Sterea Popovici (1912-1992), preot ortodox și fost deținut politic vreme de aproape 13 ani (1952-1964), în închisorile regimului comunist din România. Așa cum îi era firea (serios și lapidar, profund, nelipsit de o anumită ironie amară și de un umor uneori savuros), bunicul îmi spuse într-o zi, cu un aer aproape misterios (cred că aveam în jur de 15 ani), că există un asemenea personaj, dar nu a dezvoltat mai mult ideea. Am uitat atunci acest episod, dar la mulți ani după mi l-am reamintit, când am urmărit prima înregistrare virtuală cu mitropolitul Ardealului și i-am citit primul text.

M-au impresionat instant copleșitoarea lui erudiție și talentul literar imediat detectabil. Mai târziu i-am admirat (tot prin intermediul textelor sale, cu precădere), iubirea necondiționată pentru carte și cultură, iar nu în ultimul rând, însușirile de istoric autentic, de om care prețuiește cu o bucurie mereu reînnoită documentul rar și cartea de substanță, aproape uitată în prăfuite rafturi de bibliotecă. Știu că a fost și un ctitor, un constructor și un restaurator de lăcașuri sfinte, de vechi vestigii arhitectonice românești, fără de care memoria noastră istorică, ar fi fost cu mult mai săracă. Ceea ce cred că trebuie reamintit astăzi (când Antonie Plămădeală a devenit doar o umbră luminoasă pe cerul simbolic al credinței noastre), este patriotismul său extraordinar, manifestat prin recursul la armele care-i erau cel mai la îndemână și pe care le mânuia ca nimeni altul: scrisul, cultura, lectura evocatoare,

salvarea din neantul uitării a atâtor chipuri de eroi, luptători, mucenici, anonimi cu suflete mari şi curaj pe măsură.

Cred că a fost (spre a-l parafraza pe unul dintre apropiaţii săi), un om cu adevărat Mare, expresie care acoperă atât o bogată sferă de însuşiri intelectuale, cât şi o zestre sufletească impresionantă. Cred, totodată, că Antonie Plămădeală era conştient de forţa lui interioară şi de puternica-i personalitate plurivalentă în haruri, de puterea de muncă pe care Dumnezeu i-o dăduse şi pe care a folosit-o până la sfârşitul său pământesc, cu o energie incredibilă.

Dar acelaşi cleric (pe care nu cred că cineva ar putea să-l încadreze cu exactitate într-o unică nişă definitorie), era la fel de conştient de limitele omeneşti ale fiecăruia dintre noi, de trecerea noastră mult prea grăbită prin această lume şi şi-a păstrat astfel, tot timpul, un admirabil echilibru al analizelor şi al atitudinilor, pe fondul unei înţelepciuni structurale. Nu a fost scutit de greutăţi, de suferinţe, de cele mai josnice atacuri venite din cele mai diverse direcţii, de calomniile veninoase şi de negrele invidii. Era strivitor prin prezenţa şi prin opera sa, pentru toţi mediocrii aroganţi, dar sterili, atât intelectual, cât şi din punct de vedere duhovnicesc.

Astăzi, când asupra Bisericii Ortodoxe Române (şi a Ortodoxiei în general), dar şi asupra moştenirii cultural istorice a poporului român, s-a lansat o adevărată canonadă de atacuri şi contestări care amestecă insulta groasă cu minciuna sfruntată, amintirea lui Antonie Plămădeală şi (mai cu seamă), a moştenirii sale culturale, trebuie evidenţiată cu şi mai multă tărie, tocmai pentru că uitarea este unul dintre scopurile precise, pe care duşmanii românismului şi ai Ortodoxiei, urmăresc să le atingă.

În chiar anul împlinirii unui secol de la venirea pe lume a acestui fiu binecuvântat al Basarabiei româneşti, am considerat

ca pe o datorie de conştiinţă (în egală măsură creştinească şi românească), de a-l pomeni prin intermediul acestei prea modeste cărţi, pe unul dintre marii noştri ierarhi, pentru care rugăciunea, patriotismul dezinteresat şi fapta cultural-duhovnicesc-creatoare, au alcătuit faţetele aceleiaşi trăiri întru Hristos cel pururi viu.

Cristian Sandache

I.
„Dumnezeu ne cheamă unde are treabă cu noi”

Ctitor, restaurator și salvator al memoriei patrimoniale românești

Primul lucru care te impresionează văzându-i fotografia este frumusețea aulică a chipului, amintind de un voievod, sau de un aristocrat de altădată, în egală măsură puternic și misterios, melancolic și visător. În alte timpuri, Antonie Plămădeală ar fi putut fi spiritul unei biblioteci uriașe, cuprinzând incunabule de o valoare nepreţuită și manuscrise conținând învățături nedescifrate muritorilor de rând, ilustrate cu miniaturi fascinante. Vorbitorul era precum îl arăta înfățișarea: răspândea o liniște înaltă și maiestuoasă, o siguranță ceremonioasă și totuși mângâietoare, pe fundalul căreia izvora (precum un fluviu fără de sfârșit), bogăția informațiilor pe care le deținea, din mai multe domenii, care însă nu dădeau impresia nici de magazin ambulant, nici de snoabă etalare de cunoștințe, ci se închega într-un mod armonios și firesc.

Antonie Plămădeală nu poate fi imaginat în absența bibliotecii și implicit a cărților, dar și al mesei de scris. Ierarhul (oriunde l-au purtat pașii misiunilor sale slujitoare), a fost (în primul rând), un om al faptei creatoare, fie dacă avem în vedere lăcașurile de cult pe care le-a reparat sau le-a ridicat din temelii, fie le-a redat circuitului religios sau celui cultural-turistic, întotdeauna cu o energie rară și inspirată, cu un

pragmatism înţelept şi roditor.[1] Pe de altă parte, ceea ce ne interesează precumpănitor în demersul de faţă este dimensiunea cărturăresc-creatoare a lui Plămădeală, rolul său de scriitor nativ, capabil să se mişte cu o rară uşurinţă în sfera teologiei şi istoriei.

Liniile cronologico-sintetice ale biografiei sale, ni se dezvăluie astfel: s-a ivit pe lume, pe 17 noiembrie 1926 (ca Leonida Plămădeală), în localitatea Stolniceni din judeţul Lăpuşna, Basarabia. În perioada 1937-1945 a studiat la Seminarul din Chişinău şi „Nifon", din Bucureşti, apoi (în intervalul 1945-1949), la Facultatea de Teologie din Bucureşti şi Institutul Teologic Universitar din Cluj, cursuri de doctorat de trei ani la Institutul Teologic din Bucureşti, care i-a conferit doctoratul în 1972, cursuri de specializare în Teologie şi Filosofie la „Heythrop College" (Oxford şi Londra), unde obţine doctoratul în 1971. Călugărit la Mănăstirea Prislop (judeţul Hunedoara), în 1949, mutat apoi la Slatina, în Moldova, hirotonit ieromonah. Condamnat politic de autorităţile comuniste şi exclus din monahism.[2]

---

[1] *Cuvinte pentru urmaşi. „Modele" şi „exemple" pentru Omul Român. O „carte de învăţătură"*, concepută şi îngrijită de Artur Silvestri, Ed. Carpathia Press, Bucureşti, 2005, pp. 17-21; Artur Silvestri, *Modelul Omului Mare. Zece „Convorbiri de amurg" cu Antonie Plămădeală urmate de „Douăzeci şi opt de scrisori de altădată". Modelul şi memoria – Mitropolitul Antonie Plămădeală în efigie*, Ed. Carpathia Press, Bucureşti, 2005; Idem, *Vremea seniorilor*, vol. 1: *Scrisori de altădată de la ierarhi şi cărturari bisericeşti*, Ed. Carpathia Press, Bucureşti, 2005; *Amintirile mitropolitului Antonie Plămădeală. Convorbiri cu Dragoş Şeuleanu şi Carmen Dumitriu*, Ed. CUM, Bucureşti, 1999.

[2] Mihai Plămădeală, Adrian Nicolae Petcu, *Mitropolitul Antonie Plămădeală. Detalii biografice. Partea I. „Dosarele nu ştiu tot!". Perioada 1948-1956*, Ed. Andreiana, Sibiu, 2011.

Episcop vicar-patriarhal, cu titlul „Ploieșteanul” (1970-1980), rector al Institutului Teologic din București (1971-1974), episcop al Buzăului (1980-1982) și mitropolit al Ardealului. (1982-2005). A participat la numeroase întruniri ecumenice peste hotare, a fost membru în Comitetul executiv al Consiliului Mondial al Bisericilor, a fost conducătorul delegațiilor ortodoxe române la Adunările generale de la Nairobi (1975) și Vancouver (1983). A fost delegat la Adunările generale ale Conferinței Bisericilor Europene, la sesiunile Comisiei mixte de dialog între Biserica Ortodoxă și romano-catolică, etc.[3] Nu în ultimul rând, a fost membru de onoare al Academiei Române și al Academiei de Științe din Chișinău. (1992).[4] Autor a circa 40 de volume din sfera teologiei, dar și a istoriei, sau eseisticii celei mai diverse. Romanul *Trei ceasuri în Iad* a fost inițial citit în stadiul de manuscris finalizat de către poetul și publicistul Geo Bogza care a rămas impresionat de valoarea lui estetică.[5] Trece la cele veșnice la Sibiu, în ziua de 29 august 2005.

Erau uimitoare energia și implicarea de care Antonie Plămădeală dădea dovadă, în fiecare loc unde a trebuit să-și exercite rolul de păstor sufletesc, inovator, ctitor, sau recon-

---

[3] Dr. Alexandru Briciu, *Mitropolitul Antonie Plămădeală, diplomat creștin. Contribuții la dezvoltarea dialogului teologic internațional*, Ed. Andreiana/Ed. Astra Museum, Sibiu, 2017.

[4] *Enciclopedia Ortodoxiei Românești. Apărută din Inițiativa și cu binecuvântarea Preafericitului Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2010, pp. 490-491; Preot prof. univ. dr. Mircea Păcurariu, *Dicționarul Teologilor Români*, Ed. Univers Enciclopedic, București, 1996, pp. 335-336.

[5] *Mărturisirea de credință literară. Scrisul ca religie la Români în preajma anului 2000*, vol. 1: *Un „document de conștiință colectivă”*, conceput și orânduit de Artur Silvestri, Ed. Carpathia Press, București, 2006, p. 9.

structor, după o tinereţe dificilă, marcată de sărăcie, închisoare, frică, presiunile pe care Istoria le-a exercitat nu numai asupra lui, ci şi asupra unei ţări întregi.

România postbelică devenise un teritoriu în care ideologia comunistă se instaura cinic, crud şi metodic, susţinută atât de către Uniunea Sovietică, dar şi de către cozile de topor autohtone. În general, în interviurile şi intervenţiile sale de mai târziu, ierarhul nu dorit să-şi evidenţieze experienţele nefericite din prima tinereţe, nu din jenă, ci, dintr-un fel de demnitate aparte. Se simţea (nu o dată), în evocările sale, un orgoliu de stirpe rară, care venea din datele unei personalităţi speciale, tipică unui luptător energic, inflexibil şi totuşi dăruit cu o mare sensibilitate, graţie (poate) şi uriaşelor acumulări livreşti/intelectuale, dobândite.

Plămădeală a dovedit de la început un instinct al ctitoriirii şi al recuperării acelor elemente considerate de el ca fiind fundamentale, în ceea ce priveşte moştenirea cultural-istorică şi perpetuarea spiritual-identitară a românismului peren. Nu e niciun fel de exagerare în relatările sale, care poartă marca onestităţii:

> *„E greu să-mi aduc aminte acum, după atâţia ani, câte biserici am ajutat să se restaureze, să se picteze, nu mai spun de mănăstirile din jur pe care le vizitam cu timp şi fără timp. Mi-aduc aminte că tot eu am organizat atelierele de la Mănăstirea Pasărea şi, pe urmă, cât am ajutat atelierele de lumânări şi obiecte bisericeşti care s-au organizat la Bucureşti, la Popeşti-Leordeni, Plumbuita, Mânăstirea Ţigăneşti şi multe altele. Toate acestea le-am făcut cu binecuvântarea Patriarhului Justinian şi Justin. Problema bisericilor era lăsată mai mult în grija mea. Apoi, bineînţeles, am condus lucrările de restaurare la administraţia patriarhală, unde şef era părintele Sabin*

Verzan. Tot în aceeași perioadă am fost și rector al Institutului din București și, de ce să nu spun despre casele de la Mânăstirea Antim, pe care le-am restaurat după cutremurul din 1977. Și multe, multe altele.”[6]

După un deceniu petrecut la București (în calitate de vicar patriarhal), Antonie Plămădeală va cunoaște vreme de doi ani, experiența de episcop al Buzăului, acolo unde, atunci când ajunse „*totul trebuia refăcut și refăcut cu grija de a nu strica ceva*.”[7]

Restaurarea Palatului Episcopal din Buzău (de exemplu), a reprezentat o uriașă provocare, oferindu-i însă proaspătului ierarh, șansa de a demonstra nu doar un foarte ridicat spirit gospodăresc, ci o nativă înzestrare pentru actul complex al ctitoririi. În fapt, prin suma lucrărilor derulate atunci în acest scop, Antonie Plămădeală a ctitorit încă o dată, un ansamblu arhitectural de o mare valoare istorică și estetică, pornind de la actul respectării vechilor sale tipare originare. Nu a fost, așadar, vorba, doar despre o necesară și profesionistă operațiune de renovare, ci despre o readucere la viață a unei întregi istorii, conținută într-o construcție ivită în timpul strălucitului domnitor Constantin Brâncoveanu, un personaj dăruit cu harurile simțului artistic și al rafinamentului conceptual, cu adevărat remarcabile.[8]

Antonie Plămădeală a avut întotdeauna un respect aproape religios pentru Istorie (în particular, istoria românilor),

---

[6] Artur Silvestri, *Modelul Omului Mare. Zece „Convorbiri de amurg” cu Antonie Plămădeală urmate de „Douăzeci și opt de scrisori de altădată”. Modelul și memoria – Mitropolitul Antonie Plămădeală în efigie*, Ed. Carpathia Press, București, 2005, p. 22.

[7] Ibidem, p. 23.

[8] Ibidem, pp. 24-26.

cu tot ceea ce însemna elemente de cultură materială şi spirituală, specifice acesteia. Simţul său înnăscut de preţuitor al trecutului, a fost potenţat de cultura umanistă (teologică, literară şi istorică) extrem de vastă şi de organic asimilată, trăsături care l-au ajutat şi în activităţile sale administrativ-lucrative, să aibă rezultate dintre cele mai importante şi mai durabile în timp. Un om inteligent şi cult, dar în egală măsură, un om ataşat românismului, nu într-un sens demagogic, declarativ, interesat sau superficial, ci onest şi lucrativ. Instinctul de ctitor al lui Antonie Plămădeală s-a potrivit în mod fericit cu înseşi răspunderile sale de ierarh, administrator, constructor şi recuperator de străvechi monumente ale trecutului, lăcaşuri lovite fie de dinţii neiertători ai timpului, fie atinse de loviturile unor cataclisme naturale, un exemplu în acest sens fiind cutremurele de pământ.[9]

Palatul Episcopal din Buzău (veritabil monument de arhitectură brâncovenească), fusese atins grav de efectele seismului din anul 1977, noului ierarh al locului, revenindu-i misiunea de a-l salva din tristeţea cenuşie a ruinei.

Buzăul a reprezentat o etapă de numai doi ani, dar una extrem de rodnică în activitatea viitorului mitropolit al Ardealului, noua sa demnitate venind oarecum pe neaşteptate, facilitată mai cu seamă de faptul că mitropolitul Ardealului din acel moment (Nicolae Mladin), avea îndelungate probleme de sănătate, aspect care a condus în cele din urmă la vacantarea eparhiei respective.[10]

Patriarhul din acea vreme al României era Iustin Moisescu (1910-1986), care a îndeplinit această demnitate din anul 1977, până la moartea sa, survenită în ziua de 31 iulie 1986.

[9] Ibidem.
[10] Ibidem, p. 26.

O moarte întâmplată în condiții suspecte, peste care s-a trecut repede, în niște timpuri extrem de grele pentru instituția ca atare a Bisericii. În timpurile când o parte a patrimoniului istoric al Bucureștilor (inclusiv unele dintre lăcașurile de cult de mare valoare cultural-artistică), au fost fie mutate din locurile lor originare, fie făcute una cu pământul, de către autoritățile comuniste.

Iustin Moisescu este și astăzi, (în postumitatea lui), acuzat pentru că ar fi îngăduit aceste sacrilegii asupra Bisericii. Dar cum se întâmplă întotdeauna, lucrurile au fost cu mult mai complicate și mai nuanțate, decât ceea ce acuzatorii patriarhului (de ieri și de azi), se grăbesc să concluzioneze. Este însă evident că asupra lui Iustin Moisescu au fost exercitate presiuni uriașe din partea lui Nicolae Ceaușescu însuși. Martori demni de încredere au declarat, peste ani, că Întâiul Stătător al Bisericii Ortodoxe Române din acel moment ar fi fost descoperit spre dimineață (cu câteva zile înainte de a sucomba), căzut în camera sa, gemând de durere și fiind incoerent. Transportat la spital, în scurtă vreme a trecut Dincolo. S-a zvonit că a fost otrăvit, pentru că devenise tot mai indezirabil pentru regimul de atunci.

În felul său, aparent rece și distant, politicos (dar nu obedient), nu arătase niciodată vreun zel deosebit față de puternicii zilei, deși unul dintre capetele de acuzare care îl vizează a fost prezența lui în componența Marii Adunări Naționale, în calitate de deputat, în perioada 1957-1986.

O altă acuză care i s-a adus a fost aceea de simpatizant (sau chiar membru), al Mișcării Legionare, însă și acest episod este destul de neclar în cele din urmă. Dincolo de toate aceste aspecte, Iustin a fost unul dintre cei mai erudiți înalți clerici pe care România i-a avut. Un copil rămas orfan de tată de timpuriu (părintele său învățător a murit în Primul Război

Mondial), cu o înzestrare intelectuală excepţională, remarcată repede, mereu premiant, iubitor de lecturi, riguros şi de o maturitate surprinzătoare. Şi ca fizic impunea, părând mai curând un aristocrat. A strălucit şi în cadrul studiilor de licenţă şi Doctorat şi (în genere), în toate mediile teologice româneşti şi străine pe care le-a frecventat, Grecia, Franţa, Polonia, etc, atât ca student, cât şi în calitate de cadru didactic.

Ca mitropolit al Moldovei, păstorirea sa a fost una cu adevărat remarcabilă, Iustin susţinând tot ceea ce era restaurare, extindere, construire sau finanţare, atât a lăcaşurilor sfinte, cât şi a sistemului muzeal aferent. Peste toate acestea se evidenţia mereu spiritul doct al omului înalt, extrem de rezervat, care zâmbea rar şi părea mai mereu retras în carapacea sa, dar care ori de câte ori avea ocazia, dovedea o erudiţie copleşitoare. Semăna mai curând cu un analist riguros, de o cerebralitate care te copleşea, dar te şi fascina, totodată. În realitate, Iustin Moisescu a fost un om cu un suflet extrem de cald, un generos care ori de câte ori a avut ocazia, nu a ezitat (de cele mai multe ori), să-şi ajute semenii fie băneşte, fie prin intervenţii menite a le facilita anumite lucruri, fie cu un sfat. Nu dorea însă ca aceste episoade să fie cunoscute, astfel încât, abia la mulţi ani după ce el n-a mai fost în această lume, cei care ştiuseră toate acestea şi încă trăiau, au povestit despre ele.

Dacă îi recitim pastoralele (dar şi textele cu caracter cultural mai general), observăm că ele păstrează (în pofida cenzurii la care în mod inevitabil au fost supuse), câte ceva din subtilităţile teologului erudit şi profund, sobru şi atent la nuanţe, posesorul unui stil logic, de o limpiditate remarcabilă. Nu este vorba despre un stilist impresionant, ci despre un teolog care punctează exact ceea ce trebuie, dar nu schematic şi nici convenţional, ci cu un plus de finețe axiologică. Un mărturisitor care are întotdeauna oroare de excesele verbiajului